

Zitting 1980–1981

16 787

Wijziging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting ter zake van de aftrekbaarheid als persoonlijke verplichting van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave	blz.
Inleiding	6
De thans gelden regeling	6
Oneigenlijk gebruik	8
De nieuwe regeling	11
Nadere motivering van de nieuwe regeling	15
Tijdstip van inwerkingtreding en overgangsregeling	19
Budgettaire gevolgen	21
Toelichting op de artikelen	21

INLEIDING

Dit wetsontwerp bevat voorstellen tot wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de loonbelasting 1964 met betrekking tot de aftrekbaarheid als persoonlijke verplichting van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen. De indiening van dit wetsontwerp vindt, zoals eerder is aangekondigd, plaats in het kader van de zogenaamde reparatiewetgeving. Ik doe hiermee de door mijn ambtsvoorganger gedane toezegging gestand om, vooruitlopend op de in gang gezette brede herwaardering van de huidige wetgeving inzake lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen, te komen met een wettelijke ingreep op een deelgebied daarvan. Deze ingreep doet overigens niet af aan de noodzaak deze zich nog in een beginfase bevindende herwaardering te voltooien.

Voorgesteld wordt zodanige beperkingen in de aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen aan te brengen dat onbevredigende gevolgen van deze aftrekbaarheid worden weggenomen. In niet onaanzienlijke mate wordt deze aftrekmogelijkheid namelijk gebruikt om het betalen van inkomstenbelasting te ontgaan. Daartoe worden verplichtingen tot het doen van aftrekbare uitkeringen aangegaan met daartegenover de verwerving van (onbelaste) vermogensbestanddelen. Het onderhavige wetsvoorstel is er in het bijzonder op gericht dergelijke overeenkomsten die hun aanleiding vinden in veelal grote fiscale voordelen, hun aantrekkelijkheid te doen verliezen door een beperking aan te brengen in de huidige te royale aftrekmogelijkheid. Hiermee wordt, zoals in het onderdeel «Nadere motivering van de nieuwe regeling» wordt uiteengezet, een onevenwichtige situatie beëindigd. Het voorstel bevat tevens wijzigingen die voorkomen, dat giften voortaan nog buiten de regeling voor aftrekbare giften om kunnen worden afgetrokken als periodieke uitkering.

DE THANS GELDENDE REGELING

Het begrip lijfrente wordt in de Wet op de inkomstenbelasting 1964 als volgt gedefinieerd: «Onder lijfrente wordt verstaan de aanspraak op een of meer, al dan niet ingegane vaste en gelijkmatige periodieke uitkeringen, waarvan het bedrag is vastgesteld bij het tot stand komen van die aanspraak en welke eindigen bij iemands overlijden» (artikel 25, tweede lid).

Een definitie van het begrip periodieke uitkering is in de wet niet opgenomen. Prof. dr. J. E. A. M. van Dijk definieert dit begrip als volgt: «Een uitkering welke een onderdeel is of kan zijn van een reeks uitkeringen, voor zover iedere uitkering afhankelijk is van een toekomstige onzekere gebeurtenis, welke voor het totale bedrag van de aangegane verplichting van wezenlijke betekenis is, zulks beoordeeld vanuit de schuldenaar en naar het moment waarop de uitkeringen een aanvang nemen, en voor zover de uitkering niet een onderdeel vormt van een complex van rechten en verplichtingen, welke bij voortdurend tegenover elkaar staan» (Weekblad voor Fiscaal Recht 4994-4995, 1970 en nader gedefinieerd in diens noot bij arrest HR 10 september 1975, BNB 1976/38). Andere schrijvers hanteren vergelijkbare omschrijvingen (mr. J. C. J. van Vucht in Fed's Fiscale Brochures «Persoonlijke verplichtingen», blzn. 22 e.v., mr. J. J. M. Daniëls in zijn noot bij arrest H. R 18 maart 1970, Fed IB '41 art. 34:36, prof. mr. J. F. M. Giele en mr. J. W. van den Berge in Fed's Fiscale Brochures «Periodieke uitkeringen», blzn. 15 e.v. en prof. mr. H. J. Hofstra in Inkomstenbelasting, 1975, blz. 235).

De huidige regeling van artikel 45, eerste lid, letter b, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 houdt in, dat bepaalde termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen als persoonlijke verplichting op het onzuivere inkomen in mindering kunnen worden gebracht indien zij bij de genietter – ware hij een binnen het Rijk wonend natuurlijk persoon – tot diens inkomen zouden worden gerekend op grond van artikel 25, eerste

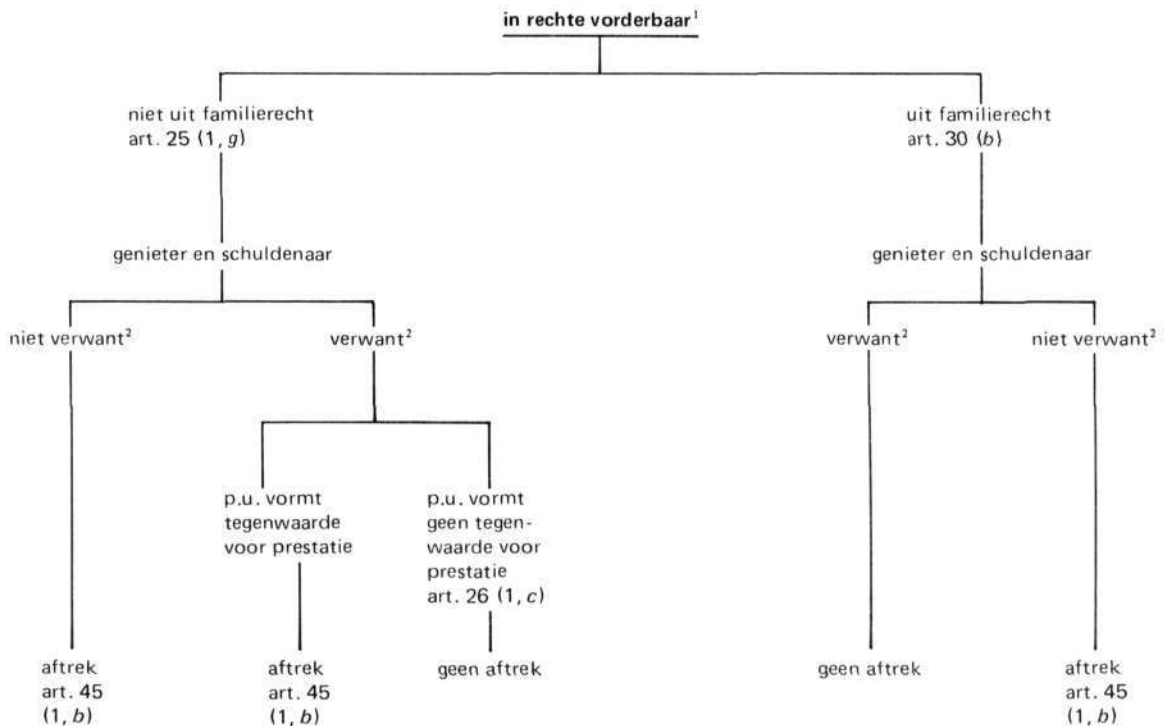
lid, letter g (als inkomsten uit vermogen), of op grond van artikel 30 (als inkomsten in de vorm van bepaalde periodieke uitkeringen en verstrekkingen).

Niet als persoonlijke verplichting aftrekbaar zijn dus termijnen enz. welke bij de genietter tot de winst uit onderneming moeten worden gerekend. Evenmin zijn als zodanig aftrekbaar termijnen enz. die bij de genietter – ware hij een binnen het Rijk wonend natuurlijk persoon – niet tot diens inkomen zouden worden gerekend, namelijk die welke de genietter verkrijgt van een bloed- of aanverwant in de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie zonder dat de uitkeringen of verstrekkingen de tegenwaarde voor een prestatie vormen (artikel 26, eerste lid, letter c). De mogelijkheid tot aftrek bestaat voorts evenmin, voor zover met de verplichtingen tot het doen van periodieke uitkeringen reeds rekening is gehouden bij het bepalen van winst uit onderneming dan wel voor zover de verplichtingen dienen tot voldoening aan een stamrechtverplichting die heeft behoord tot het vermogen van een onderneming (artikel 45, eerste lid, slotzin).

De huidige regeling bestaat in hoofdlijnen al sinds de Wet op de Inkomstenbelasting 1914.

De aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen, voor zover niet uitgezonderd ingevolge artikel 45, eerste lid, slotzin, kan schematisch worden weergegeven als volgt:

Betaalde termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen (huidige regeling)

¹ Niet in rechte vorderbare termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen zijn niet als persoonlijke verplichting aftrekbaar.

² In de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie.

ONEIGENLIJK GEBRUIK

De mogelijkheid tot aftrek van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen wordt de laatste jaren in niet onaanzienlijke mate gebruikt om het belastbare inkomen te beïnvloeden op een wijze welke naar mijn mening niet strookt met de rechtsovertuiging en de maatschappelijke opvattingen die aan het fiscale inkomensbegrip ten grondslag liggen. In dit verband doen zich drie soorten van gevallen voor die een nadere wettelijke regeling vragen, te weten:

- overeenkomsten met niet in Nederland wonende natuurlijke personen of met niet-belastingplichtige lichamen, waarbij een verplichting tot het doen van periodieke uitkeringen wordt aangegaan tot verwerving van een vermogensbestanddeel of tot aflossing van een schuld;
- lijfrente-overeenkomsten tussen in Nederland wonende natuurlijke personen, in het bijzonder familieleden, tegen storting van een koopsom;
- overeenkomsten waarbij periodieke uitkeringen worden geschonken ten einde de giftenregeling van artikel 47 van de wet te ontgaan.

Ter illustratie hiervan volgen hieronder enkele aan de praktijk ontleende voorbeelden. Ter voorkoming van mogelijk misverstand wil ik met nadruk erop wijzen dat het hanteren van deze en van de hierna, in het onderdeel «De nieuwe regeling» opgenomen voorbeelden niet wil zeggen, dat de belastingdienst deze overeenkomsten zou moeten aanvaarden. Zo is het primair namelijk de vraag, zoals ook blijkt uit jurisprudentie op dit gebied, of de tussen partijen gesloten overeenkomst wel een overeenkomst van lijfrente of een overeenkomst tot het doen van andere periodieke uitkeringen is.

Het aangaan van een verplichting tot het doen van periodieke uitkeringen tot verwerving van een vermogensbestanddeel of tot aflossing van een schuld

Voorbeeld I

A koopt van B (woonachtig in Zwitserland) een pand, waard f 285 000, tegen een periodieke uitkering van f 62 000 per jaar, eindigend bij het overlijden van A doch uiterlijk na tien jaren. Marginaal tarief voor A 70%.

A betaalt, bij in het leven blijven, aan B in totaal f 620 000. De belastingvermindering van A bedraagt 70% van f 620 000 = f 434 000. Door deze belastingvermindering betaalt A voor de aankoop van het pand geen f 285 000, doch per saldo slechts f 186 000 (f 620 000 – f 434 000).

Voorbeeld II

A koopt van stichting X een pand, waard f 1 300 000, tegen een periodieke uitkering van f 215 000 per jaar, eindigend bij het overlijden van A doch uiterlijk na acht jaren. Marginaal tarief voor A 70%.

A betaalt, bij in leven blijven, aan de stichting in totaal f 1 720 000. De belastingvermindering van A bedraagt 70% van f 1 720 000 = f 1 204 000. Door deze belastingvermindering betaalt A voor de aankoop van het pand geen f 1 300 000, doch per saldo slechts f 516 000 (f 1 720 000 – f 1 204 000).

Voorbeeld III

A leent in verband met financiële moeilijkheden f 90 000 van vereniging Y. B, zoon van A, neemt de schuld voor zijn rekening en zal deze als eigen schuld voldoen. Hij komt vervolgens met de vereniging overeen de schuld om te zetten in een periodieke uitkering, groot f 11 250 per jaar, eindigend bij zijn overlijden, doch uiterlijk na acht jaren. Marginaal tarief voor B 70%.

B betaalt, bij in leven blijven, aan de vereniging in totaal f 90 000. De belastingvermindering van B bedraagt 70% van f 90 000 = f 63 000. Door deze belastingvermindering betaalt A voor de aflossing van de schuld geen f 90 000, doch per saldo slechts f 27 000 (f 90 000 – f 63 000).

Het resultaat voor de betaler van de termijnen uit transacties als zijn weergegeven in de voorbeelden I, II en III ontstaat doordat tegenover de ontvangen, niet als inkomsten aan te merken prestatie (het onroerend goed en het tenietgaat van de schuld), de betaalde termijnen geheel in aftrek op het inkomen worden gebracht. De situatie van voorbeeld I doet zich in het bijzonder voor bij de aankoop van vermogensbestanddelen van in het buitenland wonende of aanvankelijk in Nederland wonende, naar een ander land geëmigreerde, natuurlijke personen die de ontvangen termijnen ingevolge daar geldende voorschriften niet of slechts gedeeltelijk tot hun inkomen behoeven te rekenen. In binnenlandse verhoudingen doen zich dergelijke transacties voor met niet-belastingplichtige lichamen zoals is geïllustreerd met de voorbeelden II en III.

Transacties als zijn weergegeven in de voorbeelden I, II en III tussen hier te lande wonende natuurlijke personen zullen zich minder snel voordoen omdat de ontvanger van de termijnen deze tot zijn inkomen moet rekenen, waartegenover alleen ingeval de overeenkomst er een van lijfrente is, een beperkte premie-aftrek bestaat (voor 1981 maximaal f 13 523). Met andere woorden, voor een binnen het Rijk wonend natuurlijk persoon zou in voorbeeld I de waarde van het pand van f 285 000 alleen tot een bedrag van f 13 523 aftrekbaar zijn, terwijl daartegenover alle door hem te ontvangen termijnen volledig tot zijn inkomen zouden worden gerekend.

Lijfrente-overeenkomsten tussen in Nederland wonende natuurlijke personen, in het bijzonder familieleden, tegen storting van een koopsom

Voorbeeld IV

A stort een koopsom van f 3000 bij B en bedingt een lijfrente van f 1000 per jaar gedurende vier jaren ingaande over twee jaren en eindigende bij het overlijden van A. Marginaal tarief voor A en voor B 50%.

Bij A is de betaalde koopsom van f 3000 aftrekbaar (lijfrentepremie); hij moet, *bij in leven blijven, na twee jaren gedurende vier jaren f 1000 als inkomen aangeven*. Een en ander leidt voor hem tot het volgende resultaat:

ontvangen termijnen 4 x f 1000	f 4000	
af: te betalen belasting	f 2000	
		f 2000
betaalde koopsom	f 3000	
af: minder te betalen belasting	f 1500	
		f 1500
voordelig verschil		f 500

Bij B vormt de ontvangen koopsom van f 3000 geen inkomen. Na twee jaren moet hij, *bij in leven zijn van A, gedurende vier jaren f 1000 betalen aan A, welke bedragen B op zijn inkomen in mindering kan brengen*. Het resultaat valt als volgt te berekenen:

ontvangen koopsom		f 3000
te betalen termijnen	f 4000	
af: minder te betalen belasting	f 2000	
		f 2000
voordelig verschil		f 1000

Transacties als deze kunnen tot een groter voordeel voor belastingplichtigen leiden indien het marginale tarief van de ontvanger van de termijnen lager is dan dat van de betaler daarvan. Een situatie die zich in de familiesfeer nogal eens voordoet. Bij een marginaal tarief van bij voorbeeld 40% voor A

en 70% voor B bedraagt bij overigens dezelfde gegevens, het voordelig verschil voor A f 600, te weten f 2400 – f 1800, namelijk f 4000 ontvangen termijnen minus f 1600 belasting daarover en f 3000 betaalde koopsom minus f 1200 belasting daarover. Het voordelig verschil voor B bedraagt dan f 1800, te weten f 3000 – f 1200, namelijk f 3000 ontvangen koopsom en f 4000 betaalde termijnen minus f 2800 belasting daarover.

Overeenkomsten als in voorbeeld IV geschetst hebben blijken de praktijk op zich zelf een relatief gering belang. Het totale belang van deze constructies is echter, door de verbreiding daarvan, niet onaanzienlijk.

Schenking van periodieke uitkeringen ten einde de giftenregeling te ontgaan

Op grond van artikel 47 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 kunnen bepaalde giften binnen zekere grenzen in mindering worden gebracht op het onzuivere inkomen. Voor aftrek komen in aanmerking giften aan Nederlandse kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen, voor zover zij gezamenlijk meer bedragen dan f 120 en tevens meer dan 1% van het onzuivere inkomen van de schenker. De aftrek bedraagt maximaal 10% van het onzuivere inkomen.

Indien een belastingplichtige voornemens is gedurende enkele jaren giften te doen aan een niet onder artikel 47 vallende instelling (bij voorbeeld een sportvereniging of een sociëteit), dan wel aan een wel onder dat artikel vallende instelling, doch per jaar tot een lager of hoger bedrag dan de grensbedragen van dat artikel, kan hij bereiken dat die giften niettemin aftrekbaar worden door deze toe te kennen in de vorm van een tijdelijke periodieke uitkering. In dit verband valt wat betreft het schenken van periodieke uitkeringen aan kerkelijke instellingen de aanschrijving van 14 april 1955, nr. 88, BNB 1955/217 te memoreren. Bij die aanschrijving is goedgekeurd dat, voor zover zulk een verplichte periodieke bijdrage het bedrag te boven gaat hetwelk men krachtens natuurlijke verbintenis gehouden is te voldoen, aftrek als persoonlijke verplichting kan worden verleend, mits dit meerdere berust op een bij notariële akte tot stand gekomen schenking. Tevens is gesteld dat, wil er sprake zijn van periodieke uitkeringen, de gebondenheid aan een vaste termijn niet zodanig op de voorgrond mag staan dat de kans, dat de reeks van uitkeringen ten gevolge van het overlijden van de schenker vóór de vaste datum eindigt, kennelijk is te verwaarlozen. Een vaste termijn van drie jaren is, aldus de aanschrijving, in het algemeen voldoende om aan te nemen dat er geen sprake is van een van tevoren vaststaande grootheid. Voorts dient in dit verband te worden genoemd dat bij de parlementaire behandeling van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 de vraag «of, evenals tot dusverre, voortaan periodieke uitkeringen aan rechtspersonen, die dus bij de ontvangende partij niet tot heffing van belasting aanleiding zullen geven, onbeperkt aftrekbaar zullen blijven» bevestigend is beantwoord (zitting 1963–1964, Handelingen Tweede Kamer, blz. 1987 rechterkolom).

Waartoe het gebruik en de mogelijkheid tot aftrek van schenkingen in de vorm van periodieke uitkeringen hebben geleid, moge blijken uit de navolgende, aan de praktijk ontleende voorbeelden.

Voorbeeld V

Een vereniging heeft met het oog op de aanschaffing van onroerend goed ad f 1,1 mln. de leden dringend verzocht aan haar periodieke uitkeringen te schenken. Van de ongeveer 1000 leden heeft het merendeel aan het verzoek voldaan in de vorm van een uitkering van f 525 per jaar, eindigend bij het overlijden van de schenker, doch uiterlijk na vier jaren.

Zouden deze bijdragen als gift worden geschonken, dan waren de bedragen niet aftrekbaar omdat de desbetreffende vereniging niet valt onder de instellingen, genoemd in artikel 47.

Voorbeeld VI

Een belastingplichtige schenkt aan een stichting welke een aantal goede doelen nastreeft periodieke uitkeringen tot een bedrag van f 250 000 per jaar, eindigend bij zijn overlijden, doch uiterlijk na zes jaren.

In hetzelfde vlak ligt de schenking door een belastingplichtige van tijdelijke periodieke uitkeringen waarvan de hoogte wordt gesteld op zijn belastbare inkomen aan een door hem zelf opgerichte stichting tot bevordering van het kunstbezit.

Hierop gelijkend is het geval waarin een belastingplichtige een periodieke uitkering van f 60 000 gedurende drie jaren schenkt aan een museum, met welke uitkeringen het museum een schuld aan belastingplichtige ten bedrage van f 180 000 ter zake van de koop van schilderijen aflost.

Daargelaten de vraag of instellingen waaraan de periodieke uitkeringen worden verstrekt, instellingen zijn als zijn bedoeld in artikel 47, is het belang in deze gevallen gelegen in het ontlopen van de aan de aftrekbaarheid van giften gestelde grens van 10% van het onzuivere inkomen van de desbetreffende belastingplichtigen.

Voorbeeld VII

Enige tientallen belastingplichtigen schenken aan een stichting met een culturele charitatieve doelstelling periodieke uitkeringen gedurende vijf jaren, afhankelijk van hun leven. De periodieke uitkeringen worden hoofdzakelijk aangewend voor jaarlijkse kerkelijke bijdragen die, zouden zij rechtstreeks worden verstrekt, niet aftrekbaar zouden zijn omdat ze beneden de giftendrempel zouden blijven.

DE NIEUWE REGELING

Het wetsvoorstel houdt in een nieuwe regeling met betrekking tot de aftrekbaarheid van in rechte vorderbare, niet uit het familierecht voortvloeiende termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen termijnen enz. welke de tegenwaarde vormen voor een prestatie en termijnen enz. waartegenover geen prestatie staat.

Vorenbedoelde termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen die de tegenwaarde vormen voor een prestatie zijn in de nieuwe regeling alleen aftrekbaar voor zover de betaalde termijnen de waarde van de verkregen prestatie (bij voorbeeld de ontvangen premies of koop-som) overtreffen (artikel 45, eerste lid, letter b, nieuw). Met andere woorden, de huidige mogelijkheid tot aftrek van termijnen vervalt zolang het totaal daarvan minder bedraagt dan hetgeen aan prestatie is ontvangen.

Vorenbedoelde termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen waartegenover geen prestatie staat kunnen worden verdeeld in:

- a. termijnen enz. betaald op grond van een dringende morele verplichting (natuurlijke verbintenis) tot voorziening in het levensonderhoud van bepaalde personen welke verplichting is omgezet in een rechtens afdwingbare;
- b. termijnen enz. waarbij vrijgevigheid voorop staat.

Termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen die hun grond vinden in een natuurlijke verbintenis tot voorziening in het levensonderhoud zijn in de voorgestelde regeling, evenals in de huidige regeling, aftrekbaar indien de verplichting is omgezet in een rechtens afdwingbare (artikel 45, eerste lid, letter c, nieuw). Hierdoor blijven bij voorbeeld de aan alimentatie verwante verzorgingsuitkeringen welke tussen partijen zijn overeengekomen in verband met de beëindiging van niet-huwelijkse samenlevingsvormen, ook in de nieuwe regeling aftrekbaar. Omzetting

van een dergelijke verplichting in een rechtens afdwingbare jegens eigen en aangehuwde kinderen, pleegkinderen en andere bloed- of aanverwanten in de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie kan echter, evenals thans, niet tot aftrek leiden.

Termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen die worden toegekend uit vrijgevigheid vallen niet onder de nieuwe limitatieve opsomming van persoonlijke verplichtingen; zij zijn dus niet langer als zodanig aftrekbaar. Deze termijnen enz. kunnen voortaan alleen opkomen bij de giftenregeling van artikel 47 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964.

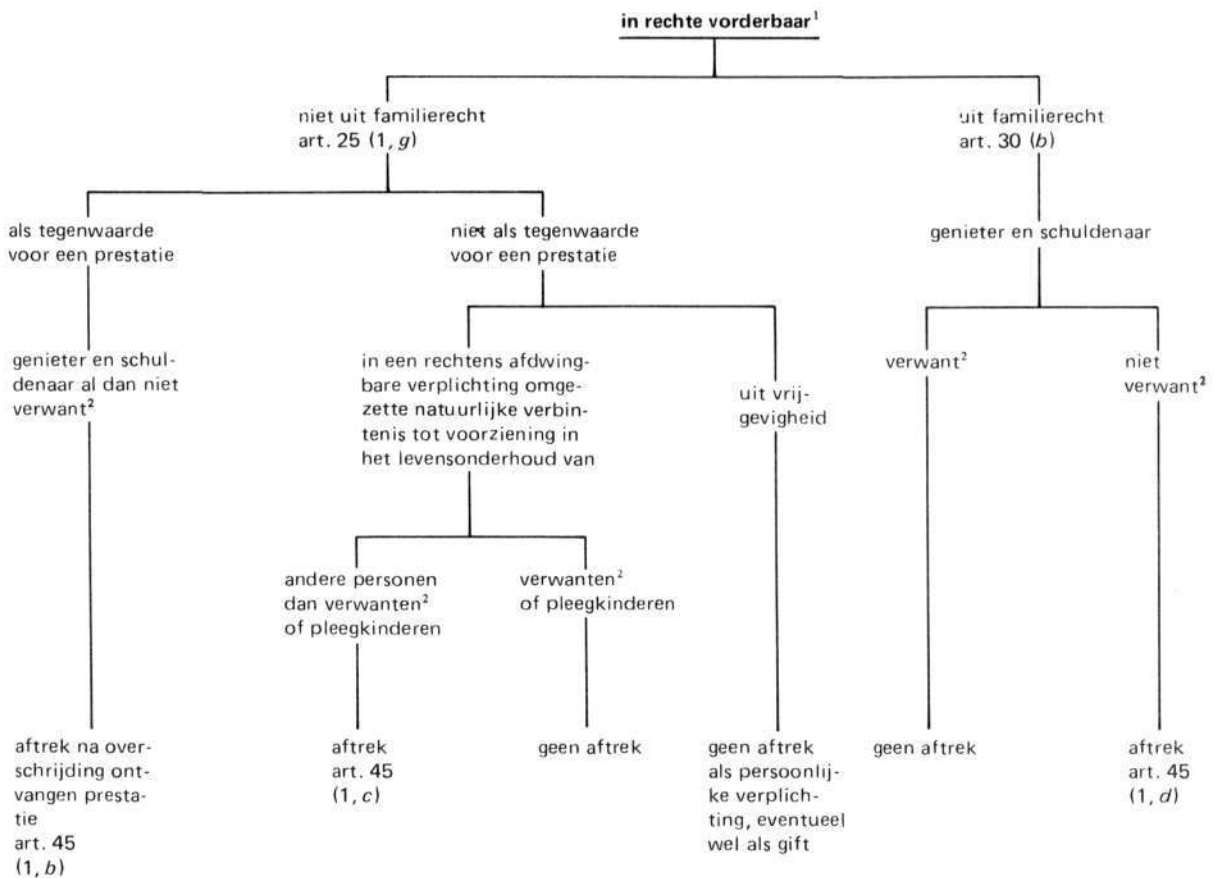
Met betrekking tot de aftrekbaarheid van in rechte vorderbare, uit het familierecht voortvloeiende periodieke uitkeringen en verstrekkingen bevat het wetsvoorstel geen wijzigingen van het huidige regime. Dit houdt in dat termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen die hun grond vinden in het familierecht en niet toekomen aan bloed- of aanverwanten in de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie, evenals onder de huidige regeling, aftrekbaar zijn (artikel 45, eerste lid, letter d, nieuw). Alimentatie-uitkeringen aan (gewezen) echtgenoten en aan natuurlijke niet-erkende kinderen blijven dus onder de nieuwe regeling volledig aftrekbaar.

De huidige regeling ondergaat ten opzichte van de nieuwe regeling evenmin wijziging wat betreft de niet-aftrekbaarheid van termijnen welke bij de genierter – ware hij een binnen het Rijk wonend natuurlijk persoon – niet op grond van artikel 25, eerste lid, letter g (als inkomsten uit vermogen) of op grond van artikel 30 (als inkomsten in de vorm van bepaalde periodieke uitkeringen en verstrekkingen) tot diens inkomen kunnen worden gerekend, maar bij hem als winst uit onderneming moeten worden aangemerkt. Voorts blijft in de voorgestelde regeling de slotzin van artikel 45, eerste lid, van kracht. Aftrek van termijnen enz. als persoonlijke verplichting blijft dus niet mogelijk voor zover met de verplichting tot verstrekking daarvan reeds is rekening gehouden bij het bepalen van winst uit onderneming dan wel voor zover de verplichting dient tot voldoening aan een stamrechtverplichting welke heeft behoord tot het vermogen van een onderneming.

De voorgestelde regeling voor de aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen, voor zover niet uitgezonderd ingevolge artikel 45, eerste lid, slotzin, kan schematisch worden aangegeven als volgt:

Betaalde termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen (nieuwe regeling)

¹ Niet in rechte vorderbare termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen zijn niet als persoonlijke verplichting aftrekbaar.

² In de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie.

Ter gelegenheid van de wijziging van de regeling van de aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen kan tevens een andere kwestie worden opgelost. Op grond van artikel 55 van de Algemene Bijstandswet kan een gemeente kosten van bijstand verhalen op onder meer de onderhoudsplichtige echtgenoot (letter b van dat artikel) en de onderhoudsplichtige ex-echtgenoot (letter d van dat artikel).

Tot op heden staat niet onomstotelijk vast of deze verhaalde bedragen als persoonlijke verplichtingen kunnen worden aangemerkt. Ten einde dit buiten twijfel te stellen is in het wetsvoorstel een bepaling opgenomen welke inhoudt dat krachtens artikel 55 van de Algemene Bijstandswet verhaalde *bijstandsuitkeringen als persoonlijke verplichtingen worden aangemerkt* (artikel 45, eerste lid, letter e, nieuw).

Toepassing van de voorgestelde regeling op de hiervoren gegeven voorbeelden leidt tot het volgende resultaat. Daarbij is ervan uitgegaan dat de overeenkomst daadwerkelijk valt aan te merken als een overeenkomst van lijfrente of een overeenkomst tot het doen van periodieke uitkeringen.

Voorbeeld I (nieuwe regeling)

De door A bij in leven zijn te betalen tien termijnen van in totaal f 620 000 zijn alleen aftrekbaar nadat en voor zover zij de waarde van het pand ad f 285 000 overschrijden. Niet aftrekbaar zijn derhalve de termijnen 1 tot en met 4, in totaal $4 \times f 62\ 000 = f 248\ 000$, en een gedeelte, groot f 37 000, van termijn 5. Aftrekbaar is van termijn 5 f 25 000 en van de termijnen 6 tot en met 10 het gehele bedrag. In totaal komt dus voor aftrek in aanmerking $f 620\ 000 - f 285\ 000 = f 335\ 000$. De belastingvermindering van A bedraagt 70% van $f 335\ 000 = f 234\ 500$.

Per saldo zou A op deze wijze voor het pand betalen $f 620\ 000 - f 234\ 500$ of wel f 385 500. De waarde van het pand bij de aankoop bedraagt f 285 000. Toepassing van de voorgestelde regeling zou dus ertoe leiden dat A het pand niet kan verwerven voor minder dan de waarde daarvan ten tijde van de aankoop.

Voorbeeld II (nieuwe regeling)

Door A bij in leven zijn te betalen termijnen $8 \times f 215\ 000$	f 1 720 000
De hiervoor ontvangen prestatie bedraagt f 1 300 000 (waarde van het pand ten tijde van de verkrijging).	
Van de termijnen is als persoonlijke verplichting aftrekbaar f 420 000.	
De belastingvermindering bedraagt 70% van f 420 000	f 294 000
Door A per saldo te betalen	f 1 426 000

De waarde van het pand bij de verkrijging bedraagt f 1 300 000. Toepassing van de voorgestelde regeling zou ertoe leiden dat A het pand niet kan verwerven voor minder dan de waarde daarvan ten tijde van de aankoop.

Voorbeeld III (nieuwe regeling)

De door B gedurende acht jaren bij in leven zijn te betalen termijnen van f 11 250 zijn niet aftrekbaar. De in een lijfrenteverplichting omgezette schuld van f 90 000 is gelijk aan de acht te betalen termijnen van f 11 250. Toepassing van de voorgestelde regeling zou ertoe leiden dat A de schuld niet kan aflossen door betaling van per saldo f 27 000, zoals onder de huidige regeling.

Voorbeeld IV (nieuwe regeling)

De voorgestelde regeling houdt geen beperking in van de lijfrentepremie-aftrek en houdt evenmin in een wijziging in de belastbaarheid van ontvangen termijnen van lijfrente. De situatie voor A ondergaat daardoor geen wijziging: bij hem is de betaalde koopsom van f 3000 aftrekbaar (lijfrentepremie), terwijl hij na twee jaren gedurende vier jaren f 1000 als inkomen moet aangeven. Het voordelige verschil voor A blijft dus f 500.

Bij B vormt, zowel onder de bestaande regeling als onder de voorgestelde regeling, de ontvangen koopsom geen inkomensbestanddeel.

Door B bij in leven zijn van A te betalen termijnen $4 \times f 1000$	f 4000
De hiervoor ontvangen prestatie bedraagt f 3000.	
Van de termijnen is als persoonlijke verplichting aftrekbaar f 1000.	
De belastingvermindering bedraagt 50% van f 1000	f 500
Door B per saldo te betalen	f 3500

Daar de ontvangen koopsom f 3000 bedraagt wordt het voordeel derhalve aan de transactie ontnomen.

Bij een 40%-tarief voor A en een 70%-tarief voor B blijft het voor die situatie becijferde resultaat ad f 600 voor A ongewijzigd en zou de transactie voor B tot een nadelig verschil van f 300 leiden in plaats van tot een voordelig verschil van f 1800.

Zoals uit het vorenstaande blijkt, ontnemt de nieuwe regeling de aantrekkelijkheid aan transacties als zijn weergegeven in de voorbeelden I tot en met IV, voor zover deze voortvloeide uit de aftrekbaarheid van de uitkeringen als persoonlijke verplichting.

Voorbeelden V tot en met VII (nieuwe regeling)

In geen der genoemde situaties zijn de betaalde bedragen aftrekbaar als persoonlijke verplichting. Deze bedragen zullen in de voorgestelde regeling opkomen bij de giftenregeling en worden getoetst aan de daarvoor geldende criteria. Daarbij is ook de in dit wetsontwerp voorgestelde overgangsregeling van belang. Ik verwijs daarvoor naar het onderdeel «Tijdstip van inwerkingtreding en overgangsregeling».

NADERE MOTIVERING VAN DE NIEUWE REGELING

Algemeen

In de memorie van toelichting op de Wet op de inkomstenbelasting 1964 is opgemerkt dat het inkomensbegrip van de inkomstenbelasting zich heeft ontwikkeld als een praktisch, empirisch begrip, dat in de loop der jaren ten behoeve van de heffing van deze draagkrachtbelasting is gevormd. Eensdeels, aldus die memorie, bepaald door rechtsovertuiging en maatschappelijke gewoonten, die zich niet uit één enkel theoretisch beginsel laten verklaren, wordt aan het fiscale inkomensbegrip anderdeels inhoud gegeven door de strekking van de inkomstenbelasting en de specifieke eisen van belastingtechnische aard (blz. 17, linkerkolom). Voor de inhoud van het fiscale inkomensbegrip is men, zo gaat bedoelde memorie verder, voornamelijk aangewezen eensdeels op een directe waarneming van de in de maatschappij levende opvattingen hieromtrent, anderdeels op een praktische beoordeling van de vraag in welk opzicht het maatschappelijke inkomensbegrip correctie behoeft om het doel van de inkomstenbelasting, een evenwichtige verdeling van lasten naar draagkracht, nader te brengen (blz. 17, rechterkolom).

De Wet op de inkomstenbelasting 1964 geeft geen algemene omschrijving van de persoonlijke verplichtingen; zij volstaat met een limitatieve opsomming van de als zodanig aftrekbare uitgaven. Voor de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 en het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 gold hetzelfde. De memorie van toelichting op de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 stelt:

«Inkomen van een persoon kan dus slechts datgene zijn waarover hij tot voorziening in zijne levensbehoeften (of tot kapitaalvorming) beschikken kan. Baten die naar haren oorsprong als inkomen zijn te beschouwen, doch waarvan een gedeelte niet overeenkomstig het doel van alle inkomen noch tot kapitaalvorming *kan* worden besteed omdat het voor andere doeleinden *moet* dienen, verliezen voor dat gedeelte het karakter van inkomen» (Bijlagen Handelingen Tweede Kamer, zitting 1911–1912, no. 144–3, blz. 28).

Sinninghe Damsté geeft in zijn commentaar op de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 aan, dat aftrek van persoonlijke verplichtingen moet worden toegelaten «omdat er eerst na de vervulling daarvan (te weten van de persoonlijke verplichtingen) een bedrag overblijft waaraan de natuurlijke bestemming van het inkomen, vertering en kapitaalvorming, gegeven kan worden» (mr. dr. J. H. R. Sinninghe Damsté, De Wet op de Inkomstenbelasting en de Wettelijke voorschriften betreffende de gemeentefondsbelasting, vierde druk, 1931, blz. 266).

Naar mijn mening kan vorenstaande motivering voor de aftrekbaarheid van persoonlijke verplichtingen ook nu nog dienen. Wel kan de vraag worden gesteld of een verplichting tot het verstrekken van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkings naar de huidige maatschappelijke opvattingen onder alle omstandigheden als een persoonlijke verplichting in vorenbedoelde zin kan worden aangemerkt en – ingeval

deze vraag niet bevestigend wordt beantwoord – of het huidige maatschappelijke gebruik, dat van de mogelijkheid tot aftrek als persoonlijke verplichting van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen wordt gemaakt, aanpassing van de wet noodzakelijk maakt.

Periodieke uitkeringen waartegenover een prestatie is bedongen

De verplichting om termijnen van lijfrenten of andere periodieke uitkeringen te verstrekken kan op verschillende manieren ontstaan.

Zulk een verplichting kan voortvloeien uit een overeenkomst, waarbij tegenover de verplichting een prestatie is bedongen. In een dergelijke overeenkomst kunnen een kapitaalelement, een risico-element en een rente-element worden onderkend. Van deze drie elementen ligt alleen het rente-element in de inkomenssfeer. Het risico-element is buiten het belastbare inkomen gelegen, zowel in het geval dat dit voor de verstrekker van de termijnen positief uitvalt (de begunstigde overlijdt voordat de uitgekeerde termijnen de verkregen prestatie overschrijden) als in het geval dat het risico-element voor de verstrekker van de termijnen negatief uitvalt (de begunstigde blijft langer leven dan de gemiddelde leeftijd volgens de statistieken). Met de in laatstbedoeld geval optredende draagkrachtvermindering ten gevolge van het risico-element dient in beginsel rekening te worden gehouden in de vermogenssfeer. Dat het kapitaalelement tot de vermogenssfeer behoort spreekt vanzelf.

Op grond van het vorenstaande kan worden geconcludeerd, dat de huidige wettelijke regeling welke een volledige aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen kent, een te royale bepaling is in de inkomstenbelasting.

In het hiervoren opgenomen onderdeel «Oneigenlijk gebruik» is uiteengezet dat deze onevenwichtigheid in de wet de laatste jaren in niet onaanzienlijke mate wordt gebruikt om het belastbare inkomen te beïnvloeden op een wijze welke naar mijn mening niet strookt met de rechtsovertuiging en de maatschappelijke opvattingen die aan het fiscale inkomensbegrip ten grondslag liggen. Herziening van de wettelijke regeling op dit punt kan mijns inziens dan ook niet achterwege worden gelaten.

De voorgestelde regeling met betrekking tot periodieke uitkeringen die de tegenwaarde voor een prestatie vormen maakt onderscheid tussen het deel van de uitkeringen dat gelijk is aan het bedrag of de waarde van de ontvangen prestatie (premies, koopsom e.d.), welk deel volgens het voorstel niet meer aftrekbaar is, en het deel van de uitkeringen daarboven uitgaat, welk deel wel aftrekbaar is. Door in de regeling ervan uit te gaan dat de uitkeringen allereerst staan tegenover de ontvangen prestatie geeft zij een rangregeling die, zolang het totaal van de uitkeringen de ontvangen prestatie niet te boven gaat, voorbijgaat aan de hiervoren geschetste economische realiteit dat iedere uitkering, naast een kapitaalelement, een rente-element bevat dat voor aftrek in aanmerking behoort te komen. Anderzijds gaat de regeling, zodra het totaal van de uitkeringen de ontvangen prestatie te boven gaat, eraan voorbij dat het risico-element in de vermogenssfeer ligt en niet voor aftrek in aanmerking behoort te komen. In de praktijk is het evenwel niet doenlijk de verschillende elementen in de uitkeringen te onderscheiden en het rente-element jaar voor jaar in aftrek toe te laten. Dit heeft geleid tot het voorstel te volstaan met een wijziging van de bestaande regeling in die zin dat de uitkeringen eerst na overschrijding van de waarde van de verkregen prestatie als persoonlijke verplichting in aanmerking worden genomen (artikel 45, eerste lid, letter b, nieuw).

De voorgestelde regeling is in vergelijking met het huidige systeem – uitkeringen steeds aftrekbaar – uiteraard wel wat ingewikkelder: eerst een aantal uitkeringen niet aftrekbaar, daarna wèl (staffelen). Daartegenover staat echter dat het aantal gevallen waarin aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten enz. speelt door de voorgestelde wetswijziging belangrijk zal afnemen. In de overblijvende gevallen kan aan de hand van bescheiden op eenvoudige wijze het bedrag van de ontvangen prestatie en de som van de betaalde uitkeringen worden vastgesteld.

Periodieke uitkeringen waartegenover geen prestatie is bedongen

Een verplichting om termijnen van lijfrenten óf andere periodieke uitkeringen te verstrekken kan ook voortvloeien uit een overeenkomst, waarbij tegenover die verplichting geen prestatie is bedongen. Zulk een overeenkomst kan haar oorzaak vinden in de wens een dringende morele verplichting om te zetten in een rechtens afdwingbare verplichting; een andere oorzaak kan zijn vrijgevigheid.

a. *Dringende morele verplichting tot voorziening in het levensonderhoud*

In het bestaande systeem brengt het omzetten in een rechtens afdwingbare verplichting van een dringende morele verplichting tot voorziening in het levensonderhoud van een persoon welke niet behoort tot de naaste verwanten van de verstrekker – te denken valt aan de aan alimentatie verwante verzorgingsuitkeringen welke worden overeengekomen in verband met de beëindiging van niet-huwelijkse samenlevingsvormen – met zich, dat de uitkeringen als persoonlijke verplichting aftrekbaar zijn. Deze aftrekmogelijkheid, welke volledig past in een belastingheffing naar draagkracht, dient naar mijn mening te worden gehandhaafd. Daarom is een bepaling (artikel 45, eerste lid, letter c) opgenomen welke inhoudt, dat als persoonlijke verplichting in aanmerking komen termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen welke worden verstrekt krachtens een op de belastingplichtige drukkende natuurlijke, in een rechtens afdwingbare omgezette verbintenis tot voorziening in het levensonderhoud van andere natuurlijke personen dan zijn eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen en andere bloed- en aanverwanten in de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie.

b. *Vrijgevigheid*

Uitkeringen toegekend uit vrijgevigheid kunnen, zoals hiervoren is vermeld, binnen het huidige wettelijke systeem in bepaalde gevallen tot aftrek leiden.

In het onderdeel «Oneigenlijk gebruik» is uiteengezet dat van de mogelijkheid tot aftrek van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen een gebruik wordt gemaakt dat naar mijn mening geenszins strookt met de rechtsovertuiging en de maatschappelijke opvattingen welke aan het inkomensbegrip ten grondslag liggen. Daar in artikel 47 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 een speciale regeling is opgenomen voor de aftrekbaarheid van uitgaven gedaan uit vrijgevigheid ben ik van oordeel, dat uitgaven gedaan uit vrijgevigheid welke niet voldoen aan het bepaalde in artikel 47 buiten dat artikel om niet tot aftrek behoren te leiden. Ook op dat punt stel ik daarom een herziening van de huidige regeling van persoonlijke verplichtingen voor. In de voorgestelde regeling met betrekking tot de mogelijkheid van aftrek als persoonlijke verplichting van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen is dit aldus geschied, dat in artikel 45 geen aftrekmogelijkheid is opgenomen voor dergelijke uitkeringen en verstrekkingen die voortvloeien uit vrijgevigheid. De vraag of deze uitkeringen op het onzuivere inkomen in aftrek kunnen worden gebracht komt daardoor op bij artikel 47 (aftrek als gift); gelet op de systematiek van de inkomstenbelasting hoort deze vraag naar mijn mening daar ook thuis.

Of een op grond van vrijgevigheid geschonken periodieke uitkering aftrekbaar is onder de vigeur van artikel 47 hangt af van de vraag of die uitkering voldoet aan de in dat artikel gestelde voorwaarden en te zamen met eventuele andere giften blijft binnen de in dat artikel gestelde grenzen. Zoals reeds is aangegeven houden deze voorwaarden en grenzen in, dat als gift alleen in aftrek kunnen komen giften aan kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen voor zover deze giften te zamen meer bedragen dan 1% van het onzuivere inkomen, doch ten minste meer dan f 120, tot ten hoogste 10% van het onzuivere inkomen.

In dit verband wordt gewezen op het arrest van de Hoge Raad van 16 mei 1958, nr. 12 744 (BNB 1956/206). Dit arrest houdt in dat bij schenking van een recht op periodieke uitkeringen niet de waarde van het recht als gift in aanmerking wordt genomen, doch de uitkeringen zelf en wel op het moment van betalen. Komen die uitkeringen op het moment van betaling als persoonlijke verplichting voor aftrek in aanmerking, dan is er naar het oordeel van de Hoge Raad «uit den aard der zaak» geen plaats meer voor een vermindering op grond van artikel 47. Dit betekent mijns inziens, dat periodieke uitkeringen uit vrijgevigheid welke in het voorgestelde stelsel niet meer als persoonlijke verplichting in aanmerking komen, op grond van artikel 47 als gift in aftrek kunnen komen indien zij geschieden aan de in dat artikel genoemde instellingen en wel binnen de aldaar gestelde grenzen. Periodieke uitkeringen uit vrijgevigheid aan andere dan de in artikel 47 genoemde instellingen – te denken valt hierbij aan sportverenigingen, studentenverenigingen en dergelijke – komen niet als gift voor aftrek in aanmerking. Hetzelfde geldt voor die welke worden verstrekt aan natuurlijke personen. Evenals overige giften aan die instellingen of personen kunnen deze periodieke uitkeringen in de voorgestelde regeling niet op het inkomen in mindering worden gebracht.

De hierboven genoemde resolutie van 14 april 1955, nr. 88, BNB 1955/217, inzake periodieke uitkeringen aan kerkgenootschappen, waartoe een belanghebbende zich bij notariële akte heeft verbonden zal, gelet op het vorenstaande, met de aanvaarding van het wetsontwerp haar belang verliezen. In dit verband zij vermeld dat ik een overgangsregeling voorstel voor periodieke uitkeringen waartoe belastingplichtigen zich met inachtneming van het in deze resolutie en het hiervoren weergegeven, bij de totstandkoming van de wet in 1964 ingenomen standpunt hebben verplicht. In het onderdeel «Tijdstip van inwerkingtreding en overgangsregeling» kom ik hierop terug.

Periodieke uitkeringen rechtstreeks voortvloeiende uit het familierecht

Een verplichting tot het verstrekken van periodieke uitkeringen kan voorts voortvloeien uit de wet, te weten het familierecht. Met betrekking tot periodieke uitkeringen en verstrekkingen welke rechtstreeks voortvloeien uit het familierecht en niet toekomen aan bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de tweede graad van de zijlinie – alimentatie-uitkeringen aan (gewezen) echtgenoten en aan natuurlijke niet-erkende kinderen – kan worden opgemerkt, dat de bestaande regeling, waarin zulke uitkeringen als persoonlijke verplichting aftrekbaar zijn, in het huidige inkomensbegrip past en niet tot oneigenlijk gebruik aanleiding heeft gegeven. Ik stel dan ook voor de regeling te handhaven (artikel 45, eerste lid, letter d, nieuw).

Bijstandsverhaal in verband met voorziening in het levensonderhoud

Met betrekking tot het voorgestelde artikel 45, eerste lid, letter e – de aanwijzing als persoonlijke verplichting van krachtens artikel 55 van de Algemene Bijstandswet op een belastingplichtige verhaalde kosten van bijstand tot voorziening in het levensonderhoud van de gewezen echtgenoot of de duurzaam gescheiden van de belastingplichtige levende echtgenoot – wordt in dit verband het volgende opgemerkt.

De ingevolge de Armenwet 1912 verhaalde bedragen werden onder het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 door het Hof Arnhem (BNB 1960/229) niet als persoonlijke verplichting aangemerkt, aangezien ze niet werden betaald krachtens het familierecht.

In de literatuur wordt wel het standpunt verdedigd dat op grond van deze uitspraak hetzelfde geldt voor krachtens de Algemene Bijstandswet verhaalde bedragen. Anderzijds wordt ook de stelling verdedigd dat betalingen op de voet van artikel 55 van die wet wel hun grond vinden in het familierecht. Alsdan rijst echter de vraag of de betalingen «rechtstreeks» voortvloeien uit het familierecht, een vereiste om als persoonlijke verplichting voor aftrek in aanmerking te komen (artikel 45, eerste lid, huidige letter b, juncto artikel 30).

Een ander probleem in hetzelfde vlak wordt veroorzaakt door het zogenaamde nihilbeding (Burgerlijk Wetboek, Boek 1, artikel 158), zijnde een overeenkomst waarin door bij voorbeeld de vrouw afstand wordt gedaan van het recht op een uitkering tot voorziening in haar levensonderhoud. De Hoge Raad heeft met betrekking tot het nihilbeding beslist dat daardoor geen onderhoudsplicht van de man jegens diens gewezen echtgenote bestaat (Nederlandse Jurisprudentie 1974/271; *Ars Aequi* 1975, blz. 463 e.v.). Het gevolg daarvan is dat, bij gebreke van een onderhoudsplicht, verhaal van de kosten van bijstand op de gewezen echtgenoot is uitgesloten. Om dit gevolg ongedaan te maken is een wetsontwerp in behandeling bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal (zitting Tweede Kamer 1976–1977, 14 134). Dit wetsontwerp houdt in dat het nihilbeding, waarvan de werking tussen partijen van kracht blijft, een verhaal ingevolge artikel 55 van de Algemene Bijstandswet niet belet. Indien bedoeld wetsvoorstel kracht van wet verkrijgt, vinden de op de belastingplichtige krachtens artikel 55, tweede en derde lid nieuw, van de Algemene Bijstandswet verhaalde bedragen hun rechtsgrond niet in het familierecht maar in een afzonderlijke bepaling. Dit zou ertoe leiden dat zij niet voor aftrek als persoonlijke verplichting in aanmerking komen.

Daar de aftrekbaarheid van vorenbedoelde op de voet van artikel 55 van de Algemene Bijstandswet verhaalde bedragen wegens bijstandsuitkeringen mijns inziens past in het inkomensbegrip, stel ik voor uitdrukkelijk te bepalen dat zij als persoonlijke verplichtingen worden aangemerkt.

TIJDSTIP VAN INWERKINGTREDING EN OVERGANGSREGELING

Voorgesteld wordt de wet toepassing te doen vinden met ingang van het kalenderjaar 1982 (artikel IV, eerste lid). Dit houdt in dat het nieuwe regime inzake de aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen geldt voor alle periodieke uitkeringen welke worden betaald na 31 december 1981.

De wijze van inwerkingtreding van de bepalingen die wijziging van het huidige regime inhouden voor op 31 december 1981 bestaande contracten dient naar mijn mening te verschillen afhankelijk van de aard van die contracten en het tijdstip waarop zij zijn gesloten. Ik stel voor de nieuwe regeling ter zake van de aftrekbaarheid van termijnen van lijfrenten enz. in te voeren met exclusieve werking indien de verplichting is aangegaan tegen een prestatie en met eerbiedigende werking indien de verplichting is aangegaan uit vrijgevigheid. Daarnaast kan naar mijn mening met betrekking tot de wijziging van de inkomstenbelasting aan een beperkte terugwerkende kracht niet worden ontkomen, namelijk voor verplichtingen tegen een prestatie of uit vrijgevigheid welke na de datum van aankondiging van dit wetsontwerp (27 februari 1981) worden aangegaan of, wat betreft reeds bestaande verplichtingen, in 1981 na die datum worden gewijzigd.

Exclusieve werking

Voor op 27 februari 1981 bestaande, nog niet afgewikkelde verplichtingen tot betaling van termijnen van lijfrenten enz. waarvoor een tegenprestatie is verkregen houdt de regeling, mits in die verplichtingen vóór 1 januari 1982 geen wijziging wordt aangebracht, het volgende in. Voor de beoordeling van de aftrekbaarheid van op of na 1 januari 1982 betaalde termijnen, dus de vraag of deze te zamen met de ter zake in het verleden betaalde termijnen de ontvangen prestatie overschrijden, tellen de vóór 1 januari 1982 betaalde en op grond van de tot dan geldende regeling in aftrek gebrachte termijnen enz. niet mee (artikel 80b, opgenomen in artikel 1, onderdeel B). Het zou naar mijn mening namelijk te ver gaan voor ná 31 december 1981 verrichte betalingen in beginsel een grotere aftrek toe te staan dan op grond van de nieuwe regeling mogelijk zou zijn. In verband daarmee komen na 31 december

1981 betaalde termijnen enz. alleen voor aftrek in aanmerking indien en nadat zij de destijds verkregen tegenprestatie overtreffen. Aan de hand van een tweetal voorbeelden licht ik dit toe.

Voorbeeld VIII (nieuwe regeling)

Situatie als in voorbeeld I (verkregen prestatie f 285 000; gedurende 10 jaren afhankelijk van het leven van de verkrijger te betalen termijnen f 62 000 per jaar). Tot en met het jaar 1981 betaalde termijnen 2 x f 62 000 of wel f 124 000.

Na 31 december 1981 te betalen termijnen 8 x f 62 000		f	496 000
Ontvangen prestatie		f	285 000
			<hr/>
Onder de nieuwe regeling nog aftrekbaar		f	211 000
te weten: van de zevende termijn	f	25 000	
en de achtste, negende en tiende termijn ad f 62 000	f	186 000	
		<hr/>	
In totaal	f	211 000	
Onder de huidige regeling is in aftrek gebracht		f	124 000
Onder de nieuwe regeling kan in aftrek worden gebracht		f	211 000
		<hr/>	
Totaal aftrekbaar (overeenkomstig de uitkomst van voorbeeld I, nieuwe regeling)		f	335 000
Totaal niet aftrekbaar de derde tot en met de zesde termijn alsmede een gedeelte (groot f 37 000) van de zevende termijn		f	285 000

Voorbeeld IX (nieuwe regeling)

Situatie als in voorbeeld 1. Tot en met het jaar 1981 zijn niet, zoals in het vorige voorbeeld, twee doch zeven termijnen betaald.

Na 31 december 1981 nog te betalen termijnen 3 x f 62 000		f	186 000
Ontvangen prestatie		f	285 000
		<hr/>	
Onder de nieuwe regeling aftrekbaar			nihil

De zeven onder de huidige regeling in aftrek gebrachte termijnen bedragen in totaal meer dan het bedrag dat onder de nieuwe regeling in aftrek zou kunnen worden gebracht. Er is daarom geen reden na 1981 nog een aftrek toe te staan.

Eerbiedigende werking

Geschonken termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen zijn volgens de voorgestelde regeling niet meer als persoonlijke verplichting aftrekbaar. Onder de nieuwe regeling komen zij uitsluitend voor aftrek in aanmerking als zij voldoen aan de in artikel 47 gestelde voorwaarden en te zamen met eventuele overige giften blijven binnen de aldaar gestelde grenzen. In verband evenwel met de omstandigheid dat belastingplichtigen zich in het verleden in goed vertrouwen hebben kunnen baseren op de eerder genoemde resolutie van 14 april 1955, nr. 88, BNB 1955/217, en op de eveneens hiervoren aangehaalde toezegging tijdens de parlementaire behandeling van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 (zitting 1963–1964, Handelingen Tweede Kamer, blz. 1987, rechterkolom) stel ik de volgende overgangsregeling voor met betrekking tot periodieke uitkeringen die worden betaald krachtens een op 27 februari 1981 bestaande notariële akte van schenking.

Periodieke uitkeringen uit vrijgevigheid aan instellingen welke niet zijn genoemd in artikel 47, eerste lid, en die na de inwerkingtreding van dit wetsontwerp noch als persoonlijke verplichting noch als gift voor aftrek in aanmerking zouden komen, worden niettemin als gift in aanmerking genomen

(artikel 80c, eerste lid, opgenomen in artikel 1, onderdeel B). Deze periodieke uitkeringen komen, evenals die welke zijn gedaan uit vrijgevigheid aan instellingen als zijn bedoeld in artikel 47, eerste lid, na de inwerkingtreding van het onderhavige wetsontwerp voor aftrek in aanmerking binnen de door artikel 47, tweede lid, gestelde grenzen. Zou daardoor het gezamenlijke bedrag van deze beide soorten uitkeringen en de overige giften de in artikel 47, tweede lid, genoemde grens van tien percent van het onzuivere inkomen overschrijden, dan wordt het excedent op grond van de overgangsregeling in aftrek toegelaten (artikel 80c, tweede lid, opgenomen in artikel 1, onderdeel B).

Voor de periodieke uitkeringen die onder de overgangsregeling vallen wordt geen aftrek verleend indien zij te zamen met de overige giften de minimumgrens van f 120 en één percent van het onzuivere inkomen niet te boven gaan.

Terugwerkende kracht

Op de voorgestelde ingangsdatum voor de nieuwe regeling, te weten 1 januari 1982, stel ik een uitzondering voor die erop neerkomt, dat de nieuwe regeling voor de inkomstenbelasting reeds in 1981 van toepassing zal zijn op na 27 februari 1981 aangegane verplichtingen tegen een prestatie of uit vrijgevigheid tot betaling van termijnen van lijfrenten enz. Daarmee wordt voorkomen dat ná de aankondiging van het wetsontwerp, doch voordat het kracht van wet verkrijgt, nog verplichtingen tot betaling van termijnen van lijfrenten enz. worden aangegaan met het oog op het verkrijgen van een aftrek voor de inkomstenbelasting volgens de bestaande regeling.

Om dezelfde reden stel ik tevens voor de regeling met ingang van een dag na laatstgenoemde datum te doen gelden voor termijnen enz. die in 1981 worden voldaan na wijziging van een reeds vóór die datum bestaande overeenkomst. In dat geval geldt de onder exclusieve werking uiteenzette regeling alleen voor de termijnen die zijn betaald vóór deze ingangsdatum (artikel 80b, tweede volzin, opgenomen in artikel 1, onderdeel B).

BUDGETTAIRE GEVOLGEN

De budgettaire meeropbrengst van het wetsvoorstel wordt geraamd op ca. f 50 mln. De opbrengst welke voortvloeit uit de maatregel met betrekking tot de geschonken periodieke uitkeringen zal, in verband met de voorgestelde overgangsmaatregel, geleidelijk worden gerealiseerd. De meeropbrengst kan daardoor voor het jaar 1982, worden gesteld op ca. f 45 mln.

TOELICHTING OP DE ARTIKELEN

Artikel I, onderdeel A. In artikel 45, eerste lid, letter b, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 is neergelegd de regeling met betrekking tot in rechte vorderbare termijnen van lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen welke de tegenwaarde voor een prestatie vormen.

De verwijzing in de wettekst naar artikel 25, eerste lid, letter g, bewerkstelligt dat op grond van deze bepaling, evenals onder de huidige regeling, in beginsel alleen als persoonlijke verplichting in aftrek worden toegelaten termijnen enz., die in rechte vorderbaar zijn en die bij de genieter – ware hij een binnen het Rijk wonend natuurlijk persoon – tot diens inkomen zouden worden gerekend op grond van bedoeld artikel 25, eerste lid, letter g. Het begrip «tegenwaarde voor een prestatie» is ontleend aan artikel 26, eerste lid, letter c. Uit de jurisprudentie over dit begrip (onder andere HR 31 maart 1954, BNB 1955/141) valt af te leiden dat de waarde van de verkregen prestatie in redelijke verhouding moet staan tot de uitkeringen. Indien sprake is van termijnen enz. als zijn bedoeld in artikel 25, eerste lid, letter g, komen zij in aftrek

voor zover zij, te zamen met de op grond van dezelfde verplichting reeds betaalde termijnen enz., de waarde van de prestatie bij het aangaan van de verplichting te boven gaan. Dit houdt in dat, zolang het nominale totaalbedrag van de betaalde termijnen enz. beneden de waarde van de bij het aangaan van de verplichting verkregen prestatie blijft, er geen aftrek van die termijnen enz. kan plaatsvinden. Eerst vanaf het moment dat een termijn enz. die waarde overtreft, zijn die termijn of een gedeelte daarvan en alle nadien volgende termijnen aftrekbaar.

Wellicht ten overvloede vermeld ik in dit verband nog, dat het in de termijnen begrepen rentebestanddeel niet in aftrek kan komen op grond van artikel 45, eerste lid, letter f (huidige letter c). Het hiervoren genoemde artikel 25, eerste lid, letter g, van de wet bestempelt de uitkering in haar geheel tot een als termijn van lijfrente enz. te belasten inkomst uit vermogen en niet alleen het gedeelte van de uitkering, voor zover dat uitgaat boven het op grond van artikel 24 als inkomst uit vermogen te belasten rentebestanddeel. Artikel 25, eerste lid, letter g, maakt derhalve geen onderscheid tussen de elementen waaruit vorengenoemde uitkering uit een economisch oogpunt gezien geacht kan worden te zijn opgebouwd. De evenals in het bestaande artikel 45, eerste lid, letter b, gelegde band met artikel 25, eerste lid, letter g, leidt naar mijn oordeel dan ook tot de conclusie, dat een in het voorgestelde artikel 45, eerste lid, letter b, bedoelde uitkering ondeelbaar is en alleen op grond van deze bepaling, onder de daarin opgenomen voorwaarden, in aftrek kan worden gebracht. Het rentebestanddeel in een uitkering kan derhalve daarvan niet worden afgesplitst en is daardoor niet aftrekbaar op grond van artikel 45, eerste lid, letter f (huidige letter c).

Artikel 45, eerste lid, letter c, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 behelst de regeling met betrekking tot termijnen enz. die hun grond vinden in een natuurlijke verbintenis tot voorziening in het levensonderhoud van andere personen dan de naaste familieleden. Voor de omschrijving van de naaste familieleden is aangesloten bij de opsomming in artikel 46, eerste lid, letter b. De verwijzing naar artikel 25, eerste lid, letter g, bewerkstelligt dat de natuurlijke verbintenis moet worden omgezet in een rechtens afdwingbare verplichting, wil er sprake zijn van aftrekbaarheid van termijnen enz., aangezien dat artikel vereist dat het in rechte vorderbare termijnen betreft. De omschrijving van de natuurlijke verbintenis als «dringende morele verplichting» is ontleend aan het nieuwe Burgerlijk Wetboek (boek 6, artikel 3, tweede lid, letter b).

De letters d en e van het eerste lid van artikel 45 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 betreffen de regeling met betrekking tot de familierechtelijke termijnen enz. en de regeling met betrekking tot de krachtens de Algemene Bijstandswet verhaalde kosten van bijstand ten behoeve van de (voormalige) echtgenoot. Deze regelingen behoeven na hetgeen hiervoren in deze memorie daarover is opgemerkt, geen nadere toelichting.

Artikel I, onderdeel B. Met het in dit onderdeel opgenomen artikel 80b van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 wordt voor de toepassing van artikel 45, eerste lid, letter b, bereikt dat bij de beantwoording van de vraag in hoeverre de ingevolge een voor of op 27 februari 1981 gesloten overeenkomst na 1 januari 1982 betaalde termijnen enz. de waarde van de verkregen prestatie te boven gaan, de vóór 1 januari 1982 betaalde termijnen enz. (welke onder de huidige regeling al in aftrek zijn gebracht) buiten aanmerking blijven. In het onderdeel «Tijdstip van inwerkingtreding en overgangsregeling» is deze regeling, alsmede die voor gevallen waarin zulk een overeenkomst in 1981 nog mocht worden gewijzigd, reeds toegelicht.

Artikel 80c, eerste lid, heeft betrekking op de eveneens in het onderdeel «Tijdstip van inwerkingtreding en overgangsregeling» toegelichte regeling met betrekking tot vóór 28 februari 1981 notarieel vastgelegde verplichtingen, waarbij termijnen enz. om niet zijn toegekend aan niet onder artikel 47 vallende instellingen. Deze termijnen enz. worden aangemerkt als aftrekbare giften als zijn bedoeld in artikel 47, eerste lid.

Het tweede lid van artikel 80c bepaalt, dat de in artikel 47, tweede lid, genoemde grens van tien percent van het onzuivere inkomen wordt verhoogd met het bedrag van de onder artikel 47 vallende termijnen enz. welke voortvloeien uit een akte van schenking, welke is verleden vóór 28 februari 1981. Op deze manier wordt bereikt dat de krachtens zo'n akte betaalde termijnen enz., welke zonder meer voldoen aan de vereisten van artikel 47, alsmede de termijnen enz. welke ingevolge artikel 80c, eerste lid, onder artikel 47 komen te vallen, volledig in aftrek worden toegelaten, ook indien deze (gedeeltelijk) zouden uitgaan boven de grens van tien percent van het onzuivere inkomen.

Artikel II. De in dit artikel voorgestelde wijzigingen van de loonbelasting komen overeen met de in artikel 1 voorgestelde wijzigingen van de inkomstenbelasting.

Artikel III. Dit artikel regelt de samenloop van het wetsontwerp tot beperking van de aftrekbaarheid van renten van schulden met dit wetsontwerp.

Artikel IV. Dit artikel behoeft, na hetgeen hierover al is opgemerkt in het onderdeel «Tijdstip van inwerkingtreding en overgangsregeling», geen nadere toelichting.

De Staatssecretaris van Financiën,
M. J. J. van Amelsvoort